

Küresel Sembolik Aktör Olarak Papa: Türkiye Ziyareti Bağlamında Siyasal İletişim

Zeynep Atılğan¹

Özet

Bu bölüm, Papa'nın Türkiye ziyareti üzerinden çağdaş siyasal iletişimde sembolik aktörlük olgusunu kuramsal ve ampirik düzeyde tartışmaktadır. Çalışma, öncelikle klasik, devlet merkezli siyasal aktör tanımının küreselleşme, yeni iletişim teknolojileri ve medyalasma süreçleri karşısında yetersiz kaldığını ortaya koymakta; sembolik aktörlük, sembolik güç ve temsil kavramlarını Bourdieu, Weber, Hall, Edelman, Castells ve Nye'nin yaklaşımları ışığında yeniden yorumlamaktadır. Bu çerçevede Papa, formel siyasal yetkiye sahip olmamasına karşın, tarihsel süreklilik, Katolik Kilisesi'nin kurumsal mirası ve küresel görünürlüğü sayesinde yoğun sembolik sermaye biriktiren küresel bir aktör olarak ele alınmaktadır. Çalışma, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Nelson Mandela, Greta Thunberg, Dalai Lama ve Kraliçe II. Elizabeth örnekleriyle sembolik gücün devlet dışı aktörler bağlamında yapısal bir özellik hâline geldiğini göstermekte; Papa'nın bu yapı içindeki ayrıcalıklı konumunu tartışmaktadır. Sonuç olarak bölüm, siyasal etkinin günümüzde yalnızca karar alma mekanizmaları üzerinden değil, anlam üretimi, ritüel pratikler, görsel temsiller ve kamusal görünürlük rejimleri üzerinden şekillendiğini savunmakta; dinî liderler ve diğer sembolik figürlerin siyasal iletişim alanındaki konumlarını karşılaştırmalı biçimde inceleyen çalışmalara kuramsal bir zemin sunmaktadır.

1. KÜRESEL SEMBOLİK AKTÖR OLARAK PAPA: TÜRKİYE ZİYARETİ BAĞLAMINDA SİYASAL İLETİŞİM

1.1. Siyasal İletişimde Sembolik Aktörlük

Siyasal iletişim alanında “aktör” kavramı, tarihsel olarak uzun bir süre boyunca devlet merkezli bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Siyasal süreçlerin analizi, ağırlıklı olarak devlet aygıtları, siyasal liderler, partiler ve resmî

1 Dr., Atatürk Üniversitesi, atilganzeynep25@gmail.com, 0000-0002-3620-8829

kurumlar etrafında şekillenmiş; siyasal etki, büyük ölçüde formel yetki alanları, hukuki meşruiyet ve maddi güç kapasitesi üzerinden tanımlanmıştır. Bu yaklaşımda iletişim, çoğu zaman karar alma mekanizmalarına doğrudan müdahale edebilme, kamuoyunu yönlendirme ve siyasal davranışları belirli hedefler doğrultusunda şekillendirme kapasitesiyle ilişkilendirilmiştir. Modern ulus-devletin merkezîyetçi ve hiyerarşik yapısını kavramak açısından uzun yıllar boyunca açıklayıcı olan bu çerçeve, özellikle Soğuk Savaş sonrasında hızla değişen küresel, siyasal ve iletişimsel dinamikleri açıklamakta giderek sınırlı hâle gelmiştir.

Küreselleşme süreciyle birlikte siyasal alan, yalnızca ulusal sınırlar içinde işleyen bir yapı olmaktan çıkmış; siyasal söylemler, temsiller ve etki mekanizmaları ulus ötesi bir nitelik kazanmıştır. İletişim teknolojilerinde yaşanan yapısal dönüşüm, medyanın küresel dolaşım kapasitesini artırmış; kamusal alan, mekânsal sınırların ötesine taşınarak çok katmanlı bir görünüm kazanmıştır. Bu dönüşüm, siyasal etkinin yalnızca formel karar alma süreçleriyle açıklanamayacağını açık biçimde ortaya koymuştur. Günümüzde siyasal anlam, yalnızca yasalar, kurumsal düzenlemeler ve resmî söylemler aracılığıyla değil; semboller, temsil biçimleri, görsel imgeler, ritüeller ve kamusal görünürlük pratikleri üzerinden de üretilmektedir. Dolayısıyla siyasal iletişim, yalnızca mesajın iletildiği bir teknik alan değil; anlamın üretildiği, yapılandırıldığı ve dolaşıma sokulduğu bir mücadele alanı olarak düşünülmelidir.

Bu bağlamda siyasal iletişim literatürü, “aktör” kavramını yeniden ele alma gereği duymuştur. Doğrudan yönetsel yetkiye sahip olmayan, herhangi bir kurumsal karar alma mekanizmasını kontrol etmeyen; ancak kamusal anlam üretimi süreçlerinde etkili olan figürlerin siyasal alandaki ağırlığı giderek artmıştır. Söz konusu aktörler, formel siyasal otoritelerle aynı araçlara sahip olmamalarına rağmen, sahip oldukları görünürlük, temsil gücü ve sembolik sermaye aracılığıyla siyasal gündemi etkileyebilmekte; kamusal tartışmaların yönünü ve sınırlarını belirleyebilmektedir. Böylece siyasal iletişimde güç, yalnızca yaptırım kapasitesi, hukuki bağlayıcılık ya da maddi kaynaklar üzerinden değil; kimin konuştuğu, neyi temsil ettiği ve bu temsilin toplumsal bağlamda nasıl algılandığı üzerinden de tanımlanmaya başlanmıştır.

Bu dönüşüm, siyasal iletişimde sembolik aktörler olarak tanımlanabilecek yeni bir aktör tipinin kavramsallaştırılmasını gerekli kılmıştır. Sembolik aktörler, resmî bir siyasal yetkiye sahip olmaksızın; tarihsel birikimleri, temsil ettikleri değerler, kamusal alanda süreklilik kazanan görünürlükleri ve taşıdıkları sembolik çağrışımlar aracılığıyla siyasal etki üretebilen özneler

olarak tanımlanabilir. Bu aktörlerin gücü, doğrudan karar alma ya da yaptırım uygulama kapasitesinden değil; algı oluşturma, meşruiyet üretme ve normatif çerçeveler kurma yeteneğinden kaynaklanmaktadır. Bu yönüyle sembolik aktörlük, siyasal gücün dolaylı ancak derin etkiler yaratabilen bir boyutuna işaret etmektedir.

Sembolik aktörlüğün bu şekilde kavramsallaştırılması, siyaseti yalnızca teknik bir yönetim pratiği olarak ele alan yaklaşımlardan belirgin biçimde ayrılmaktadır. Bu noktada siyaset, toplumsal anlamların üretildiği, yeniden yorumlandığı ve meşrulaştırıldığı sembolik bir mücadele alanı olarak ele alınmaktadır. Edelman'ın (1988) siyaseti bir "sembolik düzen" olarak tanımlaması, bu yaklaşımın temel taşlarından birini oluşturmaktadır. Edelman'a göre siyaset, yalnızca somut problemlerin çözümüne odaklanan rasyonel bir alan değildir; aksine semboller, ritüeller ve anlatılar aracılığıyla toplumsal algının şekillendirildiği bir anlam evrenidir. Siyasal aktörler bu evrende yalnızca aldıkları kararlarla değil; kurdukları söylemler, sundukları imgeler ve sergiledikleri sembolik jestler aracılığıyla da etki üretmektedir.

1.2. Sembolik Güç ve Temsil

Semboller, siyasal gerçekliği pasif biçimde yansıtan araçlar olarak değil; gerçekliğin nasıl algılanacağını ve nasıl anlamlandırılacağını belirleyen kurucu unsurlar olarak değerlendirilmelidir. Bir siyasal aktörün ya da olayın kamusal alandaki anlamı, yalnızca ne söylendiğiyle değil; neyin nasıl temsil edildiğiyle, hangi bağlamda sunulduğuyla ve hangi tarihsel ya da kültürel çağrışımları harekete geçirdiğiyle yakından ilişkilidir. Bu nedenle siyasal iletişim, yalnızca enformasyon aktarımıyla sınırlı teknik bir süreç olarak değil, aynı zamanda bir anlamlandırma siyaseti olarak ele alınmalıdır.

Siyasal anlamın bu şekilde sembolik bir düzlemde üretilmesi, sembolik gücün kuramsal olarak merkezî bir konuma yerleşmesini beraberinde getirmektedir. Bu noktada Pierre Bourdieu'nün sembolik güç kavramsallaştırması, siyasal iletişim çalışmalarına önemli bir teorik derinlik kazandırmaktadır. Bourdieu'ye göre sembolik güç; din, sanat, bilim, felsefe ya da moda gibi kültürel alanlarda işleyen ve bu alanlara özgü kurallar, hiyerarşiler ve çıkar ilişkileri aracılığıyla yeniden üretilen bir iktidar biçimidir (Bourdieu, 1991). Bu alanların her biri, sembolik anlamların üretildiği ve bu anlamlar üzerinden meşruiyetin kurulduğu özgül toplumsal uzamlar olarak değerlendirilmelidir.

Bourdieu'nün bu yaklaşımı, özellikle dinin toplumsal ve siyasal işlevini açıklamak açısından belirleyicidir. Din, bu perspektifte yalnızca bireysel bir inanç alanı olarak değil; sembolik gücün yoğunlaştığı, dolaşıma sokulduğu

ve kurumsallaştığı bir toplumsal alan olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, Max Weber'in din sosyolojisine ilişkin temel tespitleriyle doğrudan ilişkilidir. Weber, dinî ya da büyüsel etkenlerle güdülenen davranışların özünde bu dünyaya yönelik olduğunu vurgulamakta; dinî pratiklerin ekonomik, toplumsal ve siyasal çıkarlarla iç içe geçtiğini belirtmektedir (Weber, 1978). Gerth ve Mills'in (1970) aktardığı üzere Weber, dinî inanç ve pratikleri, onları üreten ve yöneten aktörlerin çıkarlarından bağımsız, otonom bir alan olarak değerlendirmemektedir.

Bourdieu, Weber'in bu yaklaşımını eleştirel biçimde geliştirerek, mitsel ve dinî söylemlerin içeriklerinin; bu söylemleri üreten, yayan ve tüketen aktörlerin dinî çıkarlarıyla ilişkilendirilebileceğini savunmaktadır (Bourdieu, 1990). Bu perspektif, dinî söylemin tarihsiz bir alanın ürünü olmadığı; aksine belirli güç ilişkileri, meşruiyet mücadeleleri ve sembolik hiyerarşiler içerisinde üretildiği fikrine dayanmaktadır. Bu yönüyle dinî alan, sembolik gücün hem üretildiği hem de yeniden üretildiği temel toplumsal alanlardan biri olarak kavranmaktadır.

Buraya kadar kurulan kuramsal çerçeve, sembolik aktörlük, sembolik güç ve siyasal anlam üretimi arasındaki ilişkiyi açıklamak açısından bir zemin sunmaktadır. Ancak sembolik gücün siyasal alanda nasıl işlediğini ve toplumsal düzeyde nasıl içselleştirildiğini açıklayabilmek için, bu gücün işleyiş mekanizmalarının daha ayrıntılı biçimde ele alınması gerekmektedir. Bu noktada temsil kavramı, sembolik gücün nasıl etkili hâle geldiğini anlamak açısından kritik bir analitik araç olarak öne çıkmaktadır.

Siyasal iletişim bağlamında sembolik gücün işleyişini kavrayabilmek, yalnızca aktörlerin kim olduklarına değil; aynı zamanda bu aktörlerin kamusal alanda nasıl temsil edildiklerine ve bu temsillerin toplumsal hafızada nasıl yer ettiğine odaklanmayı gerektirmektedir. Temsil, siyasal iletişimde aktörlerin yalnızca “ne söyledikleri” üzerinden değil; nasıl görünür kılındıkları, hangi bağlamlara yerleştirildikleri ve hangi anlam ağlarıyla ilişkilendirildikleri üzerinden işlemektedir.

Bu süreci açıklamak açısından Stuart Hall'un (1997) temsil kuramı önemli bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Hall'a göre temsil, gerçekliğin olduğu gibi aktarımı değildir; anlamın belirli kültürel, ideolojik ve tarihsel bağlamlar içerisinde kurulduğu aktif bir üretim sürecidir. Bu anlamda temsil, pasif bir yansıtma pratiği değil; gerçekliği kuran ve yapılandıran bir süreçtir. Siyasal iletişim alanında da aktörlerin ve olayların kamusal alanda nasıl algılandığı, büyük ölçüde bu temsil süreçleri tarafından belirlenmektedir. Bir olayın ya da aktörün “ne olduğundan” ziyade, “nasıl temsil edildiği”, onun siyasal anlamını tayin eden temel unsur hâline gelmektedir.

Temsilin bu kurucu niteliği, sembolik gücün neden çoğu zaman görünmez biçimde işlediğini de açıklamaktadır. Zira temsil süreçleri, çoğu durumda doğal, olağan ve sorgulanmaz olarak kabul edilen anlam dünyaları üretmektedir. Bu noktada Bourdieu'nün (1991) sembolik güç kavramsallaştırması yeniden önem kazanmaktadır. Bourdieu'ye göre sembolik güç, belirli anlamların ve sınıflandırma biçimlerinin “doğal” ve “kaçınılmaz” olarak kabul edilmesini sağlayan bir iktidar biçimidir. Bu güç, açık bir baskı ya da zor kullanımına ihtiyaç duymaz; aksine, toplumsal aktörlerin bu anlamları içselleştirmesi yoluyla etkisini sürdürür.

Sembolik gücün bu içselleştirme boyutu, temsil ile doğrudan ilişkilidir. Temsil, yalnızca anlam üretmez; bu anlamları tekrar, süreklilik ve kamusal görünürlük yoluyla istikrarlı hâle getirir. Siyasal aktörler belirli biçimlerde temsil edildikçe, bu temsiller zamanla norm hâlini alır ve sorgulanamaz kabul edilir. Böylece sembolik güç, çoğu zaman fark edilmeden; hatta meşru ve arzu edilir kabul edilerek yeniden üretilir.

Bu noktada Edelman'ın (1988) siyasal semboller ve temsili pratikler üzerine yaptığı analizler açıklayıcıdır. Edelman'a göre siyaset, büyük ölçüde sembolik anlatılar ve ritüeller aracılığıyla işlemektedir. Siyasal süreçlerde kullanılan imgeler, söylemler ve törenler, bireylerin siyasal gerçekliği algılayış biçimlerini şekillendirmekte; bu algılar çoğu zaman rasyonel bilgiye değil, duygusal ve kültürel çağrışımlara dayanmaktadır. Bu nedenle siyasal iletişimde temsil, yalnızca enformasyon aktarımı değil; anlamlandırma, yönlendirme ve meşrulaştırma süreçlerini kapsayan çok katmanlı bir pratik olarak değerlendirilmelidir.

Temsilin bu işlevi, sembolik aktörlüğün siyasal iletişimde neden kalıcı ve derin etkiler yaratabildiğini de açıklamaktadır. Zira sembolik aktörler, çoğu zaman açık ve doğrudan politik öneriler sunmaktan ziyade; hangi değerlerin önemli olduğu, hangi meselelerin “meşru” biçimde tartışılabileceği ve hangi ahlaki çerçevelerin referans alınacağı konusunda yönlendirici bir rol üstlenmektedir. Bu yönlendirme, doğrudan ikna etmeyi amaçlayan bir süreçten çok, kamusal algının sınırlarını çizen bir çerçeveleme pratiği olarak işlemektedir.

Bu bağlamda sembolik aktörlük, siyasal iletişimde “görünürlük siyaseti” ile yakından ilişkilidir. Kamusal alanda süreklilik arz eden bir görünürlüğe sahip aktörler, temsil ettikleri anlamları da dolaşıma sokma imkânına sahip olmaktadır. Bu görünürlük, yalnızca medyada yer alma sıklığı üzerinden değil; hangi bağlamda, hangi imgelerle ve hangi anlatılar içinde sunuldukları üzerinden anlam kazanmaktadır. Castells'in (2009) ağ toplumu yaklaşımı, bu süreci açıklamak açısından tamamlayıcı bir perspektif sunmaktadır.

Castells'e göre çağdaş toplumlarda iktidar, büyük ölçüde iletişim ağları içinde anlam üretme ve bu anlamları dolaşıma sokma kapasitesiyle ilişkilidir. Siyasal aktörlerin etkisi de bu ağlar içindeki konumları ve ürettikleri temsiller üzerinden biçimlenmektedir.

Sembolik gücün siyasal iletişimdeki etkisi yalnızca uluslararası düzeyle sınırlı değildir. Ulusal kamusal alanlarda da sembolik aktörler, temsil yoluyla siyasal gündemi şekillendirebilmekte ve belirli meselelerin ön plana çıkmasını sağlayabilmektedir. Bu durum, siyasal gücün yalnızca “karar alma” kapasitesiyle değil; kararların hangi bağlamda ve hangi anlam çerçevesi içinde sunulduğuyla da yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle sembolik güç, siyasal iletişimde doğrudan bir sonuç üretme kapasitesinden ziyade, sonuçların hangi anlam dünyası içinde kabul edileceğini belirleyen bir iktidar biçimi olarak ele alınmalıdır.

Temsil ve sembolik gücün bu iç içe geçmiş yapısı, sembolik aktörlüğün neden çağdaş siyasal iletişim çalışmalarının merkezine yerleştiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Siyasal alan, artık yalnızca kararların alındığı bir mekanizma değil; anlamların üretildiği, dolaşıma sokulduğu ve sürekli olarak yeniden müzakere edildiği bir iletişim alanı olarak işlemektedir. Bu alan içerisinde sembolik aktörler, formel yetkilerden büyük ölçüde bağımsız olarak siyasal etkinin yönünü belirleyebilmektedir.

Bu noktada sembolik aktörlüğün yalnızca bireysel figürlerle sınırlı olmadığı da özellikle vurgulanmalıdır. Kurumlar, tarihsel yapılar ve kültürel semboller de sembolik güç üretme kapasitesine sahiptir. Bu durum, siyasal iletişimin yalnızca aktör odaklı değil; aynı zamanda temsiller, anlatılar ve kolektif hafıza üzerinden işleyen çok katmanlı bir alan olduğunu göstermektedir. Sembolik güç, bu yapının merkezinde yer almakta ve siyasal anlamın nasıl üretildiğini ve dolaşıma sokulduğunu açıklayan anahtar bir kavram işlevi görmektedir.

Siyasal iletişim alanında sembolik gücün işleyişini kavrayabilmek, bu gücün yalnızca devlet merkezli siyasal yapılarda değil; aynı zamanda devlet dışı aktörler aracılığıyla da nasıl üretildiğini incelemeyi zorunlu kılmaktadır. Zira çağdaş siyasal iletişim ortamı, formel siyasal yetkilere sahip olmayan; buna karşın temsil ettikleri değerler, tarihsel konumları ve kamusal görünürlükleri aracılığıyla güçlü sembolik etkiler üretebilen çok sayıda aktöre sahne olmaktadır. Bu aktörler, siyasal karar alma süreçlerine doğrudan müdahil olmaksızın, kamusal tartışmaların ahlaki ve normatif sınırlarını belirleyebilmekte; bu yönleriyle sembolik gücün siyasal iletişimdeki merkezi rolünü görünür kılmaktadır.

Bu bağlamda sembolik gücün siyasal iletişimdeki tezahürü, çoğu zaman karar aldırmaktan ziyade; neyin konuşulabilir, hangi meselelerin meşru ve hangi değerlerin referans alınabilir olduğu konusunda yönlendirici bir işlev görmektedir. Dolayısıyla siyasal iletişimde sembolik aktörlük, görünürde “etkisiz” ya da “yetkisiz” olarak algılsa dahi, uzun erimli ve kalıcı etkiler üretebilen bir güç alanına işaret etmektedir.

Devlet dışı aktörlerin sembolik güç üretme kapasitesi, özellikle uluslararası düzlemde daha belirgin hâle gelmektedir. Küresel ölçekte işleyen siyasal iletişim alanında, karar alma yetkisini elinde bulundurmayan aktörler dahi, temsil ettikleri değerler ve söylemler aracılığıyla küresel kamuoyunun algılarını şekillendirebilmektedir. Bu noktada Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri figürü, sembolik gücün kurumsal temsil üzerinden nasıl üretildiğini göstermesi bakımından çarpıcı bir örnek sunmaktadır. Genel Sekreter, askerî ya da ekonomik yaptırım gücüne sahip olmaksızın, açıklamaları ve kullandığı dil aracılığıyla uluslararası siyasal gündemde ahlaki bir çerçeve inşa edebilmektedir. İklim krizi, zorunlu göç, savaş suçları ya da insani felaketlere ilişkin değerlendirmeler; “çağrı”, “uyarı”, “endişe” ve “kınama” gibi sembolik ifadeler yoluyla uluslararası topluma yöneltilen normatif mesajlara dönüşmektedir. Bu mesajlar, devletleri belirli politikaları uygulamaya zorlamaktan ziyade, hangi meselelerin meşru biçimde tartışılması gerektiğini tanımlayan bir anlam evreni oluşturmaktadır.

Benzer biçimde, tarihsel figürler üzerinden sembolik gücün devlet dışı düzlemde nasıl işlediğini görmek de mümkündür. Nelson Mandela’nın aktif siyasal görevlerinden ayrıldıktan sonraki konumu bu açıdan dikkat çekicidir. Mandela, resmî siyasal yetkilerini yitirmesine rağmen; uzlaşma, affetme ve barış söylemleri aracılığıyla küresel ölçekte güçlü bir ahlaki referans noktası hâline gelmiştir. Bu dönemdeki etkisi, herhangi bir hukuki bağlayıcılıktan ya da kurumsal otoriteden değil; tarihsel deneyimi, kişisel karizması ve temsil ettiği değerler üzerinden kurulan sembolik meşruiyetten kaynaklanmaktadır. Bourdieu’nün (1991) sembolik güç kuramsallaştırması çerçevesinde değerlendirildiğinde, Mandela’nın sahip olduğu otorite; tanınma ve kabul görme süreçleri üzerinden işleyen, açık bir iktidar iddiası içermeksizin güçlü etki üreten bir sembolik iktidar biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sembolik gücün çağdaş siyasal iletişimdeki etkileri, yalnızca tarihsel ya da kurumsal figürlerle sınırlı değildir. Özellikle toplumsal hareketler bağlamında ortaya çıkan yeni aktörler, sembolik temsil yoluyla küresel ölçekte etki üretebilmektedir. Greta Thunberg örneği, herhangi bir kurumsal pozisyona, siyasal yetkiye ya da maddi kaynağa sahip olmayan bir aktörün, sembolik güç aracılığıyla nasıl küresel bir siyasal görünürlük elde edebildiğini

somut biçimde ortaya koymaktadır. Greta'nın siyasal iletişimdeki etkisi, bilimsel bilgi üretmekten ziyade; mevcut bilimsel verileri güçlü bir ahlaki söylem çerçevesine yerleştirmesinden kaynaklanmaktadır. “Gelecek nesiller adına konuşma” iddiası, onun söylemini teknik bir politika tartışmasının ötesine taşımakta; sorumluluk, suçluluk ve etik yükümlülük gibi kavramları merkeze alan güçlü bir normatif çerçeve üretmektedir. Bu durum, temsilin siyasal iletişimde nasıl normatif bir güç oluşturabildiğini açık biçimde göstermektedir.

Dinsel temsile dayalı devlet dışı sembolik aktörlük bağlamında ise Dalai Lama figürü öne çıkmaktadır. Dalai Lama, herhangi bir devletin başında olmamasına karşın; barış, şiddetsizlik ve insan onuru gibi evrensel değerlerle özdeşleşmiş bir sembolik aktör olarak küresel kamusal alanda güçlü bir karşılık bulmaktadır. Dalai Lama'nın söylemi, Weber'in din sosyolojisinde vurguladığı üzere bir alanla sınırlı kalmamakta; aksine dünyevi siyasal ve etik meseleler üzerine normatif bir çerçeve sunmaktadır. Bu yönüyle Dalai Lama, dinî temsilin sembolik güç aracılığıyla siyasal iletişim alanına nasıl taşınabildiğini gösteren önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Sembolik gücün tarihsel süreklilik ve ritüel pratikler aracılığıyla işleyişine ilişkin bir diğer örnek ise Britanya monarşisi bağlamında Kraliçe II. Elizabeth'te somutlaşmaktadır. Kraliçenin siyasal karar alma süreçlerinde fiilî bir rolü bulunmamasına rağmen, temsil ettiği tarihsel süreklilik, ulusal kimlik ve kurumsal istikrar, ona küresel ölçekte güçlü bir sembolik otorite kazandırmıştır. Özellikle ölümünün ardından ortaya çıkan küresel kamusal yankı, sembolik gücün maddi olmayan ancak son derece etkili boyutlarını görünür kılmıştır. Edelman'ın (1988) siyasal ritüeller, törenler ve görsel temsiller üzerine yaptığı vurgular, bu süreçte sembolik gücün nasıl yeniden üretildiğini açıklamak açısından aydınlatıcıdır.

Bu örneklerin tamamı, sembolik gücün siyasal iletişimde istisnai figürlere özgü bir durum olmadığını; aksine çağdaş siyasal alanın yapısal bir özelliği hâline geldiğini göstermektedir. Ortak payda, bu aktörlerin siyasal sürece doğrudan müdahil olmamaları; buna karşın temsil ettikleri değerler, kurdukları söylemler ve sahip oldukları kamusal görünürlük aracılığıyla siyasal anlam üretiminde merkezi bir rol üstlenmeleridir. Bu durum, siyasal gücün artık yalnızca karar alma ve yaptırım kapasitesiyle değil; sembolik temsil, görünürlük ve normatif çerçeve kurma yetisiyle de tanımlanması gerektiğine işaret etmektedir.

Bu çerçevede Papa figürü, sembolik gücün dinsel, tarihsel ve kurumsal boyutlarının kesiştiği özgün bir örnek sunmaktadır. Papa; tarihsel sürekliliği, küresel görünürlüğü ve ahlaki otoritesi sayesinde, yukarıda ele alınan tüm

sembolik güç dinamiklerini bünyesinde birleştiren ayrıcalıklı bir konum işgal etmektedir. Bu yönüyle Papa, yalnızca bireysel bir dinî lider olarak değil; küresel kamusal alanda normatif anlamlar üreten bir sembolik aktör olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak sembolik aktörlük, sembolik güç ve temsil kavramları, çağdaş siyasal iletişimi anlamak bakımından birbirinden ayrıştırılması mümkün olmayan analitik bir bütünlük sunmaktadır. Siyasal etki, günümüzde yalnızca karar alma mekanizmalarına doğrudan müdahale yoluyla değil; anlam üretimi, sembolik dolaşım ve kamusal temsil süreçleri üzerinden şekillenmektedir. Devlet dışı aktörlerin siyasal iletişim alanındaki artan görünürlüğü, bu dönüşümün en belirgin göstergelerinden biridir. Bu bağlamda sembolik aktörlük, modern siyasal iletişimin yalnızca tamamlayıcı bir unsuru değil; bizzat kurucu bir bileşeni olarak değerlendirilmelidir.

1.3. Yumuşak Güç ve Uluslararası İletişim

Sembolik güç, siyasal iletişimde yalnızca “yumuşak” bir etki biçimi olarak değil; toplumsal algıyı uzun süreçte biçimlendiren yapısal bir güç olarak ortaya çıkmaktadır. Nye’nin (2004) yumuşak güç kavramsallaştırması, bu durumu özellikle uluslararası ilişkiler bağlamında görünür kılmaktadır. Yumuşak güç, bir aktörün diğerlerini zorlayıcı araçlarla değil; değerler, normlar ve çekicilik üzerinden etkileme kapasitesini ifade etmektedir. Bu bağlamda sembolik güç, yumuşak gücün iletişimsel zeminini oluşturmaktadır.

Uluslararası ilişkiler kuramları içinde merkezi konuma sahip “güç” kavramının, 1990’lardan itibaren özellikle Joseph S. Nye’nin çalışmalarıyla yeni bir boyut kazandığı görülmektedir. Her bir kuramsal yaklaşım gücü farklı bileşenler üzerinden tanımlarken, yumuşak güç tartışmaları hem akademik literatürde hem de medya ve siyasal elit söylemlerinde ayrıcalıklı bir yer edinmiştir. İnşacı ve neo-liberal bir perspektiften beslenen yumuşak güç kavramı, Nye tarafından ilk kez *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* başlıklı eserinde, 1980’ler boyunca “görelî gerileme” tartışmalarına rağmen Amerika Birleşik Devletleri’nin hegemonik konumunu nasıl koruduğunu açıklamak üzere geliştirilmiştir. Nye’nin 1990 sonrasında kavramı sistematik biçimde açılımı, yumuşak gücün yalnızca akademik bir kategori olmaktan çıkıp, dış politika söylemlerinde ve uluslararası siyasal iletişim stratejilerinde de sıkça başvurulan bir referans hâline gelmesine yol açmıştır.

Bu çerçevede yumuşak güç, sert güçten tamamen bağımsız, ondan kopuk bir etki biçimi olarak değil; askerî ve ekonomik kapasiteyi de arka planda taşıyabilen, ancak başkalarının davranışlarını açık tehdit veya maddi

zorlamaya başvurmaksızın şekillendirmeye yönelik bir çekim ve ikna gücü olarak kavramsallaştırılır. Sert güç, başkalarının pozisyonunu değiştirmek için “havuç ve sopa” mantığıyla ekonomik yaptırımlar ya da askerî araçlar kullanmayı ifade ederken; yumuşak güç, bir aktörün değerleri, refah düzeyi, fırsat alanları ve kültürel çekiciliği sayesinde “örnek alınır” hâle gelmesiyle ilgilidir (Nye, 2004). Bu bağlamda yumuşak güç, davranışın açık bir pazarlık ya da tehdit olmaksızın cazibe, özdeşleşme ve normatif ikna yoluyla yönlendirilmesi anlamına gelir. Nye (2004), aktörlerin bu süreçte para ya da baskı araçlarını değil; ortak değerlere çağırıcı ve bu değerlere katkıda bulunmanın “doğru” olduğuna dair bir inancın içselleştirilmesini temel strateji olarak kullandıklarını vurgular. Keohane ve Nye (1998) ise, söz konusu çekiciliğin kurumsallaşması açısından uluslararası örgütlerin ve meşru kabul edilen normatif çerçevelerin inşasının belirleyici olduğunu; bu sayede yüksek maliyetli askerî ve ekonomik araçlara duyulan ihtiyacın azalabildiğini belirtir. Böyle bakıldığında yumuşak güç tartışmaları, sembolik gücün uluslararası düzlemde aldığı biçimi görünür kılmakta; değerler, normlar ve meşruiyet üzerinden işleyen sembolik iktidar ile siyasal iletişim arasındaki bağı daha da belirginleştirmektedir.

1.4. Siyasal Ritüeller Olarak Papa’nın Türkiye Ziyareti

Papa’nın Türkiye ziyareti, siyasal iletişim bağlamında yalnızca diplomatik bir temas ya da dinî bir program olarak değil, yoğun sembolik anlamlar taşıyan çok katmanlı bir siyasal ritüel olarak değerlendirilmelidir. Bu tür ziyaretler, doğrudan karar alma ya da bağlayıcı siyasal sonuçlar üretmekten ziyade; temsil, görünürlük ve sembolik etkileşim yoluyla siyasal anlamın inşa edildiği performatif süreçler olarak işlemektedir. Bu nedenle Papa’nın ziyareti, sembolik gücün ritüel pratikler aracılığıyla nasıl dolaşıma sokulduğunu ve meşruiyetin nasıl üretildiğini analiz etmek açısından son derece verimli bir zemin sunmaktadır (Edelman, 1988; Kertzer, 1988).

Siyasal ritüeller, iktidarın yalnızca maddi, hukuki ya da kurumsal araçlar üzerinden değil; sembolik düzenlemeler yoluyla da kurulduğunu ve yeniden üretildiğini gösteren temel iletişim pratikleri arasında yer almaktadır. Schechner’in ritüel kuramında vurguladığı üzere, insan toplumsallığı dinsel, estetik ve siyasal ritüellerin iç içe geçtiği çok katmanlı pratikler üzerinden biçimlenmektedir (Schechner, 2003). Bu ritüeller, birbirinden bağımsız alanlar gibi görünseler de, gündelik yaşamdan devlet törenlerine, dinî pratiklerden diplomatik seremonilere uzanan geniş bir yelpazede siyasal ve toplumsal anlam üretme kapasitesine sahiptir. Özellikle siyasal ritüeller, gücün görünür kılındığı, meşrulaştırıldığı ve kolektif hafızaya yerleştirildiği simgesel sahneler olarak işlev görmektedir (Bell, 1992).

Bell'e göre siyasal ritüeller, siyasal kurumların ya da temsilî otoritelerin gücünü kamusal alanda sergilediği, siyasal çıkarların sembolik biçimde desteklendiği törensel pratiklerdir (Bell, 1992). Bu ritüeller, yalnızca mevcut iktidarı yansıtmakla kalmamakta; aynı zamanda iktidarın nasıl algılanacağını ve hangi anlam çerçevesi içinde meşru kabul edileceğini belirleyen bir yapı kurmaktadır. Geertz'in ifadesiyle, "bir kâsenin suya biçim verdiği gibi", siyasal ritüeller de iktidara biçim vermektedir. İktidarın anlamı, sınırları ve hiyerarşik konumu büyük ölçüde ritüel yoluyla inşa edilmektedir (Geertz, 1980). Kralı yaratanın kral kültü olması, sembolik gücün ritüel aracılığıyla nasıl kurulduğunu gösteren açıklayıcı bir örnektir.

Papa'nın Türkiye ziyareti, siyasal ritüelin bu kurucu işlevini açık biçimde görünür kılmaktadır. Ziyaretin gerçekleştiği mekânlar, uygulanan protokol düzeni, kullanılan dil, bilinçli sessizlikler, sembolik jestler ve Papa'nın farklı siyasal ve toplumsal aktörlerle aynı sahnede konumlandırılması, salt diplomatik jestlerin ötesinde yoğun sembolik anlamlar üretmektedir. Bu bağlamda ziyaret, Papa'nın küresel ölçekte taşıdığı ahlaki otoritenin ve sembolik meşruiyetin Türkiye bağlamında yeniden dolaşıma sokulduğu bütünlüklü bir iletişim performansı olarak okunabilir (Bourdieu, 1991).

Kertzer'in siyasal ritüellerin "siyasal gerçeklik yaratma" işlevine ilişkin yaklaşımı, bu süreci daha da açıklayıcı kılmaktadır. Kertzer'e göre siyasal törenler, bireylerin ve toplulukların iktidarla sembolik düzeyde özdeşleşmesini sağlayan etkileşim alanlarıdır. Yurttaşlar ya da izleyiciler, bu ritüellere doğrudan katılarak veya medya aracılığıyla tanıklık ederek iktidarın sembolik gücünü içselleştirmektedir (Kertzer, 1988). Bu içselleştirme süreci, iktidarın zorlayıcı araçlara ihtiyaç duymadan rıza üretmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle siyasal ritüeller, fiziksel ya da hukuki güç kullanımına kıyasla daha derinlikli ve kalıcı meşrulaştırma mekanizmaları olarak işlev görmektedir.

Papa'nın ziyareti sırasında kullanılan dil, bilinçli sessizlikler, sembolik mekân tercihleri ve görsel düzenlemeler, bu ritüel yapının temel bileşenleri arasında yer almaktadır. Özellikle sessizlik, bu bağlamda bir eksiklik ya da iletişimsizlik hâli değil; aksine yüksek yoğunlukta sembolik anlam taşıyan bir ifade biçimi olarak işlemektedir. Papa'nın jestleri, duruş biçimi ve sessizliğe dayalı sembolik anları, siyasal iletişimde nadir rastlanan ancak son derece güçlü etki kapasitesine sahip pratiklerdir (Edelman, 1988).

Bu ritüel yapı içerisinde Papa, herhangi bir siyasal karar alma yetkisine sahip olmamasına rağmen, temsil ettiği değerler aracılığıyla güçlü bir normatif çerçeve sunmaktadır. Bourdieu'nün sembolik güç kuramsallaştırması doğrultusunda değerlendirildiğinde, Papa'nın otoritesi hukuki ya da askerî güçten değil; tanınma, kabul ve meşruiyet ilişkileri üzerinden işleyen

sembolik bir iktidardan beslenmektedir (Bourdieu, 1991). Siyasal ritüeller, bu sembolik iktidarın görünür kılındığı ve toplumsal alanda içselleştirildiği temel araçlar olarak işlev görmektedir.

Papa'nın Türkiye ziyareti, Nye'in yumuşak güç kavramı bağlamında da değerlendirilebilir. Ziyaret boyunca sergilenen ritüel pratikler, herhangi bir zorlama ya da yaptırım içermeksizin değerler, ahlaki çağrılar ve evrensel normlar üzerinden etki üretmektedir. Bu etki, kısa vadeli siyasal sonuçlardan ziyade, uzun erimli algı biçimlerini ve uluslararası kamuoyunun zihinsel çerçevesini şekillendirmeye yöneliktir. Ritüel yoluyla kurulan bu sembolik iletişim, yumuşak gücün siyasal iletişim pratiği içinde nasıl somutlaştığını açık biçimde göstermektedir (Nye, 2004; Nye, 2005).

Aynı zamanda bu ziyaret, siyasal iletişimde temsilin kurucu rolünü de görünür kılmaktadır. Hall'un temsil kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, Papa'nın Türkiye ziyareti sırasında üretilen imgeler, sahneler ve sembolik düzenlemeler, gerçeğin pasif bir yansıması değil; anlamın aktif biçimde üretildiği temsili süreçlerdir (Hall, 1997). Papa, bu temsiller aracılığıyla kendisini yalnızca Katolik dünyasının ruhani lideri olarak değil; barış, diyalog ve birlikte yaşama ideallerinin küresel sembolü olarak yeniden konumlandırmaktadır.

Sonuç olarak Papa'nın Türkiye ziyareti, siyasal ritüellerin sembolik güç üretimindeki merkezî rolünü açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu ziyaret, siyasal iletişimde etkinin yalnızca söylem ve politika düzleminde değil; ritüel, temsil ve sembolik dolaşım yoluyla kurulduğunu göstermektedir. Papa figürü, bu ritüel yapı içerisinde doğrudan siyasal müdahalede bulunmaksızın, kamusal algıyı şekillendiren ve normatif çerçeveler üreten küresel bir sembolik aktör olarak belirginleşmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu bölümde ortaya konan kuramsal tartışmalar ile Papa'nın Türkiye ziyareti örneği birlikte ele alındığında, çağdaş siyasal iletişimin klasik anlamda devlet merkezli ve karar alma süreçlerine indirgenen bir alan olmaktan çıktığı açıkça ortaya çıkmaktadır. Siyasal süreçler artık yalnızca resmî kurumlar, hukuki düzenlemeler ve zorlayıcı araçlar üzerinden değil; semboller, temsiller, ritüeller ve kamusal görünürlük rejimleri üzerinden işleyen çok katmanlı iletişim pratikleri olarak şekillenmektedir. Bu çerçevede sembolik aktörlük, sembolik güç ve temsil kavramları, modern siyasal iletişimi anlamak açısından birbirini tamamlayan kurucu analitik araçlar hâline gelmektedir.

Çalışmada ilk olarak sembolik aktörlük kavramı üzerinden, formel siyasal yetkiye sahip olmayan; ancak temsil ettikleri değerler, tarihsel konumları

ve sembolik sermayeleri aracılığıyla siyasal alanda etkili olabilen aktörlerin varlığı tartışılmıştır. Bu aktörler, doğrudan karar alma süreçlerine müdahil olmasalar dahi, hangi meselelerin gündeme geleceği, hangi kavramların meşru ve tartışılabilir sayılacağı ve siyasal tartışmaların hangi normatif çerçevede yürütüleceği üzerinde belirleyici olabilmektedir. Bu durum, siyasal gücün yalnızca yaptırım kapasitesi ve hukuki otorite ile değil; sembolik temsil, görünürlük ve anlam üretme kapasitesiyle de tanımlanması gerektiğine işaret etmektedir.

Ardından sembolik güç ve temsil tartışmaları çerçevesinde Bourdieu'nün sembolik iktidar kavramsallaştırması ve Hall'un temsil kuramı, siyasal anlam üretim süreçlerini açıklamak için temel teorik dayanaklar olarak kullanılmıştır. Sembolik güç, belirli anlamların, sınıflandırma biçimlerinin ve normların “doğal” ve “kaçınılmaz” olarak içselleştirilmesini sağlayan, çoğu zaman görünmez işleyen bir iktidar biçimi olarak kavranmaktadır. Temsil ise bu gücün temel işleyiş mekanizmasıdır. Aktörler ve olaylar, kamusal alanda belirli temsiller aracılığıyla görünür hâle geldikçe, bu temsiller zamanla normlaşmakta ve sorgulanmaksızın kabul edilen anlam evrenleri üretmektedir. Böylece siyasal iletişim, enformasyon aktarımının ötesinde, siyasal gerçekliğin bizzat kurulduğu bir anlamlandırma siyaseti olarak ortaya çıkmaktadır.

Yumuşak güç tartışmaları, sembolik gücün özellikle uluslararası ilişkiler bağlamında aldığı biçimi görünür kılmıştır. Nye'in geliştirdiği yumuşak güç kavramsallaştırması, aktörlerin başkalarını askerî ya da ekonomik zorlamaya dayanmaksızın; değerler, normlar, kültürel çekicilik ve meşruiyet üzerinden etkileme kapasitesine işaret etmektedir. Bu bağlamda yumuşak güç, sembolik gücün dış politika ve uluslararası siyasal iletişim düzlemindeki ifadesi olarak okunabilir. Değerler ve normlar üzerinden işleyen bu etki, kısa vadeli somut kazanımlardan ziyade, uzun erimli algı biçimlerini, tercih yapılarını ve meşruiyet çerçevelerini şekillendirmektedir. Böylece sembolik iktidar ile siyasal iletişim arasındaki bağ, ulusötesi bir düzlemde daha görünür hâle gelmektedir.

Papa'nın Türkiye ziyareti, bu kuramsal çerçevenin somutlaştığı özgün bir örnek olarak değerlendirilmiştir. Ziyaret, salt bir diplomatik temas ya da dinî programın ötesinde, yoğun sembolik anlamlar taşıyan, çok katmanlı bir siyasal ritüel olarak işlemektedir. Ziyaretin gerçekleştirildiği mekânlar, uygulanan protokol düzeni, kullanılan dil, jestler, sessizlik anları ve farklı siyasal/toplumsal aktörlerle kurulan ortak görünürlük sahneleri; Papa'nın sahip olduğu sembolik gücü Türkiye bağlamında yeniden dolaşıma sokan ritüel bileşenlerdir. Bu performatif süreçte Papa, herhangi bir hukuki ya da

askerî yetkiye sahip olmaksızın barış, diyalog, hoşgörü ve insan onuru gibi evrensel değerler üzerinden normatif bir çerçeve sunmakta; siyasal alanın sembolik sınırlarını yeniden çizme kapasitesi sergilemektedir.

Bu analiz, Papa figürünün küresel sembolik aktörlük açısından neden ayrıcalıklı bir örnek olduğunu da ortaya koymaktadır. Papa, tarihsel sürekliliği, Katolik Kilisesi'nin kurumsal mirası, küresel görünürlüğü ve ahlaki otoritesi sayesinde Bourdieu'nün tarif ettiği anlamda yoğun sembolik sermaye biriktirmiş durumdadır. Bu sermaye yalnızca Katolik dünyasıyla sınırlı kalmamakta; uluslararası kamuoyunda geniş yankı bulan normatif söylemler üretmesine imkân tanımaktadır. Papa'nın Türkiye ziyareti, bu sembolik sermayenin siyasal ritüel aracılığıyla nasıl sahnelendiğini, temsil mekanizmaları üzerinden nasıl meşruiyet ürettiğini ve yumuşak güç bağlamında nasıl ulus ötesi bir etki kapasitesine dönüştüğünü göstermektedir.

Devlet dışı sembolik aktörler bağlamında ele alınan Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Nelson Mandela, Greta Thunberg, Dalai Lama ve Kraliçe II. Elizabeth örnekleri ise, sembolik gücün çağdaş siyasal alanda istisnai değil, yapısal bir özellik hâline geldiğini ortaya koymaktadır. Ortak nokta, bu figürlerin çoğu zaman formel karar alma yetkisine sahip olmamaları; buna karşın temsil ettikleri değerler, kurdukları söylemler ve ritüel/temsili pratikler aracılığıyla küresel ve ulusal düzeyde siyasal anlam üretiminde merkezi roller üstlenebilmeleridir. Bu tablo, Papa'nın sembolik konumunu daha iyi kavramaya imkân tanırken, aynı zamanda modern siyasal iletişim ortamında sembolik aktörlüğün yaygın ve kurucu bir fenomen hâline geldiğini göstermektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, Papa'nın Türkiye ziyareti örneği üzerinden sembolik aktörlük, sembolik güç, temsil, yumuşak güç ve siyasal ritüel kavramlarını ortak bir analitik çerçevede buluşturmaktadır. Elde edilen bulgular, siyasal iletişimin günümüzde yalnızca metinler, söylemler ve politik kararlar üzerinden değil; aynı zamanda ritüel pratikler, mekânsal kurgular, görsel imgeler ve sessizlik gibi incelikli sembolik düzenlemeler üzerinden işlediğini göstermektedir. Papa figürü, bu çok katmanlı yapıda doğrudan siyasal müdahalede bulunmaksızın, kamusal algıyı şekillendiren, normatif çerçeveler üreten ve ulus ötesi düzeyde etkide bulunan küresel bir sembolik aktör olarak belirginleşmektedir. Bu açıdan Papa'nın Türkiye ziyareti, hem sembolik gücün somut işleyişini hem de çağdaş siyasal iletişimde ritüel ve temsilin kurucu rolünü analiz etmek için güçlü ve özgün bir laboratuvar işlevi görmektedir.

Böylece çalışma, siyasal iletişim literatüründe sembolik aktörlük ve yumuşak güç ekseninde yürütülen tartışmalara kuramsal katkı sunmakta;

Papa'nın Türkiye ziyareti gibi somut bir vaka üzerinden bu kavramların ampirik analizini mümkün kılmaktadır. Bu çerçeve, ilerleyen çalışmalar için dinî liderlerin, uluslararası örgüt temsilcilerinin ve toplumsal hareket figürlerinin siyasal iletişimdeki sembolik konumlarını karşılaştırmalı biçimde incelemeye elverişli, genişletilebilir bir temel oluşturmaktadır.

Kaynakça

- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Stanford: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity Press.
- Bell, C. (1992). *Ritual theory, ritual practice*. Oxford: Oxford University Press.
- Castells, M. (2009). *Communication power*. Oxford: Oxford University Press.
- Edelman, M. (1988). *Constructing the political spectacle*. Chicago: University of Chicago Press.
- Geertz, C. (1980). *Negara: The theatre state in nineteenth-century Bali*. Princeton: Princeton University Press.
- Gerth, H. H., & Mills, C. W. (1970). *From Max Weber: Essays in sociology*. London: Routledge.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: Sage.
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (1998). *Power and interdependence* (3rd ed.). New York: Longman.
- Kertzer, D. I. (1988). *Ritual, politics, and power*. New Haven: Yale University Press.
- Nye, J. S. (1990). *Bound to lead: The changing nature of American power*. New York: Basic Books.
- Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: PublicAffairs.
- Nye, J. S. (2005). Soft power and American foreign policy. *Political Science Quarterly*, 119(2), 255–270.
- Schechner, R. (2003). *Performance theory*. London: Routledge.
- Weber, M. (1978). *Economy and society*. Berkeley: University of California Press.